

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛІНСЬКОГО**

Факультет педагогічний
Кафедра початкової та дошкільної освіти

науково-педагогічної
А.В. Овчаренко

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ**

(мова викладання – англійська)

Ступінь доктора філософії

Рівень вищої освіти – третій (освітньо-науковий)

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки

Освітньо-наукова програма Освітні, педагогічні науки

2023-2024 навчальний рік

Розробник: Шапочка Катерина Анатоліївна, доцент кафедри початкової та дошкільної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент Шапочка (Шапочка К.А.)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри початкової та дошкільної освіти

Протокол № 1 від « 29 » серпня 2023 р.

Завідувач кафедри Якименко (Якименко С..І.)
«29» серпня 2023 р.

Анотація

Зміст дисципліни «Історія та теорія вищої освіти України» спрямований на забезпечення засвоєння студентами третього освітнього рівня (доктор філософії) наукових уявлень про основні закономірності, періоди і тенденції у розвитку вищої освіти на різних етапах суспільного поступу, особливості її еволюції в Україні; сформувати навички творчої реалізації позитивних надбань теорії та практики вітчизняної вищої школи у майбутній самостійній викладацькій діяльності. У процесі її вивчення розглядаються витоки становлення, закономірності та періоди у розвитку вищої школи України, обґрунтовується їхня детермінованість соціально-економічними, політичними та культурно-освітніми факторами. У результаті опрацювання змісту навчальної дисципліни здобувач наукового ступеня «доктор філософії» може критично оцінювати існуючі системи освіти, представлені в історико-педагогічному дискурсі; застосовувати перевірені часом наукові положення представників української педагогічної думки у наукових дослідженнях і викладацькій діяльності..

Ключові слова: вища освіта, історія вищої освіти, історико-педагогічні процеси, вища школа, методологія.

Abstract

The content of the discipline "History and Theory of Higher Education of Ukraine" is aimed at ensuring the assimilation of students of the third educational level (Doctor of Philosophy) scientific ideas about the basic patterns, periods and trends in higher education at different stages of social progress; to form skills of creative realization of positive achievements of the theory and practice of domestic higher school in the future independent teaching activity. In the process of its study the origins of formation, regularities and periods in the development of higher education in Ukraine are considered, their determinism is substantiated by socio-economic, political and cultural-educational factors. As a result of elaboration of the content of the discipline, the candidate of the degree of "Doctor of Philosophy" can critically evaluate the existing education systems presented in the historical and pedagogical discourse; to apply time-tested scientific provisions of the representatives of Ukrainian pedagogical thought in scientific research and teaching activities.

Keywords: higher education, history of higher education, historical and pedagogical processes, higher school, methodology.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		<i>денна форма навчання</i>
Кількість кредитів– 3	Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка	Обов’язкова
Індивідуальне науково-дослідне завдання: <u>наукова стаття</u>	Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки	<i>Рік підготовки:</i>
		2-й
Загальна кількість годин – 90 год.	Ступінь Доктор філософії	<i>Семестр</i>
		3-й
		<i>Лекції</i>
		16 год.
		<i>Практичні, семінарські</i>
		14 год.
		<i>Самостійна робота</i>
60 год.		
		Вид контролю: залік

Мова навчання – українська

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 90 год: 30 год – аудиторні заняття, 60 год. – самостійна робота (33% / 67%)

2. Мета, завдання навчальної дисципліни та результати навчання

Мета курсу: надати сучасні уявлення про виникнення та розвиток вищої освіти на різних етапах суспільного поступу, особливості її еволюції в Україні; сформувати навички творчої реалізації позитивних надбань теорії та практики вітчизняної вищої школи у майбутній самостійній викладацькій діяльності.

Основні завдання курсу:

- сформувати цілісну систему знань про історико-педагогічні процеси, явища і факти, дотичні до розвитку вищої освіти;
- з'ясувати витоки становлення, закономірності та періоди у розвитку вищої школи, обґрунтувати їхню детермінованість соціально-економічними, політичними та культурно-освітніми факторами;
- виявити умови та шляхи розбудови національної системи освіти в Українській державі та її проблеми і на цій основі сприяти виробленню власної професійно-педагогічної позиції;
- допомогти студентам опанувати національні історико-педагогічні надбання у сфері вищої освіти, усвідомити роль закладів вищої освіти у сучасних євроінтеграційних процесах;
- сприяти активізації самостійної пошукової діяльності майбутніх викладачів закладів вищої освіти різних рівнів акредитації, розвитку їхнього творчого потенціалу та формуванню професійного світогляду.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ЗК-1. Здатність до узагальнень, аналізу та синтезу, розвитку критичного мислення для розуміння процесів і явищ в галузі освіти, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

ЗК-2. Здатність до пошуку, систематизації, критичного осмислення та аналізу інформації з різних джерел.

II. Фахові:

ФК-1. Володіння знаннями в галузі освіти, зокрема про основні концепції, методики, технології, розуміння теоретичних і практичних проблем, історії розвитку та сучасного стану наукових знань про систему педагогічної освіти і науки, оволодіння термінологією з досліджуваного наукового напрямку.

ФК 2. Здатність виявляти актуальні проблеми розвитку сучасної педагогічної освіти і науки, аналізувати та пропонувати шляхи їх вирішення з орієнтацією на інтереси особистості, суспільства і держави. Публічно представляти результати своїх наукових пошуків та захищати результати дисертаційного дослідження.

ФК-4. Здатність цілісно й системно розуміти історію і теорію вітчизняної та зарубіжної освіти, екстраполювати їх досягнення на сучасну освітню й наукову практику і окреслювати перспективи її розвитку.

ФК 9. Здатність здійснювати рефлексію і самоаналіз педагогічної діяльності, передбачати перспективи, шляхи подальшого розвитку освітньої галузі в регіоні та Україні.

Програмні результати навчання

ПРН 4. Глибоко розуміти загальні принципи та методи педагогічних наук, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері педагогічної освіти і науки та у викладацькій практиці.

ПРН 5. Знати трансформаційні зміни та сучасний стан розвитку педагогічної освіти в регіоні, Україні та за її межами

ПРН 6. Усвідомлювати та пояснювати закономірності і принципи вищої освіти, встановлювати зв'язки між ними, розкривати особливості їх реалізації у галузі педагогічної освіти і науки.

Передумови для вивчення дисципліни. Філософія науково-дослідної діяльності, методологія педагогічної наукової діяльності.

Навчальна дисципліна складається з 3-х кредитів.

3. Програма навчальної дисципліни

Кредит 1. *Витоки і розвиток вищої освіти України*

Тема 1. Зародження й особливості функціонування високого шкільництва в епоху києво-руської державності та українського Відродження

Передумови формування та зміст навчання і виховання у перших школах підвищеного типу Київської Русі та Галицько-Волинського князівства. Єзуїтське шкільництво на західноукраїнських землях.

Братські школи в Україні як перші українські середні школи. Острозький колегіум – перша вища школа гуманістичного типу в Україні (організація, зміст навчальної та наукової діяльності, сучасні реалії).

Місце і роль Києво-Могилянської академії у розвитку національної культури й освіти; наукова діяльність визначних випускників і викладачів КМА.

Тема 2. Специфіка розвитку вищої освіти на українських землях наприкінці XVIII – на початку XX ст.

Провідні тенденції у розвитку шкільництва на українських землях кінця XVIII – початку XIX ст. Освітня політика російського й австрійського урядів у галузі високої освіти на межі XVIII – XIX ст.

Організація та зміст навчально-виховного процесу у перших університетах України (Львівський, Харківський). Розвиток вищої освіти у «підросійській» та «підавстрійській» Україні у другій половині XIX – на початку XX ст. Найвідоміші організатори та випускники університетів України цього періоду.

Практика організації високого шкільництва в УНР.

Тема 3. Особливості розвитку теорії та практики вищої освіти в УРСР

Сутність освітньої політики більшовицької, шляхетсько-польської, румунської та чеської влад у галузі вищої освіти в 1920-х – 1930-х рр. Основні напрями та зміст науково-дослідницької діяльності у різних типах вищих шкіл України цього періоду.

Особливості розвитку вищої школи в УРСР у другій половині XX ст. Формування мережі державних ВНЗ на західноукраїнських землях. Становлення і розвиток закладів вищої освіти на Прикарпатті. Історія вищої освіти в Україні радянського періоду в науковому доробку сучасних учених.

Кредит 2. *Сучасні реалії вищої освіти України*

Тема 4. Вища освіта в незалежній Україні у контексті сучасних євроінтеграційних процесів

Законодавчо-нормативна база функціонування системи вищої освіти в Україні у 1990-х – на початку 2000-х рр. та відображення її положень у практичній діяльності закладів вищої освіти. Основні проблеми української вищої освіти початку державної незалежності.

Світові тенденції у розвитку вищої освіти та особливості їх імплементації в організаційній, навчальній і науковій діяльності ВНЗ України після приєднання до Болонського процесу.

Закон України «Про вищу освіту» про мету, завдання, зміст сучасної вищої освіти та шляхи їх реалізації. Проблеми якості й ефективності вищої освіти в Україні.

Концептуальні засади виховання студентської молоді.

Тема 5. Вищі українські студії за межами України

Чинники формування українського високого шкільництва за межами України. Становлення українських вищих навчальних закладів на теренах Європи у міжвоєнний період.

Український високий педагогічний інститут ім. М. Драгоманова у Празі як перший за межами України ВНЗ із підготовки українських вчителів.

Український вільний університет у Мюнхені: історія виникнення, зміст навчально-виховної діяльності, видатні викладачі та випускники.

Українознавчі студії у державах позаєвропейського освітнього простору другої половини ХХ ст.

Сучасний стан українського високого шкільництва за межами України: проблеми, тенденції розвитку.

Кредит 3. Теорія вищої освіти

Тема 6. Методологічні основи педагогіки вищої школи

Сутність поняття методології. Предмет і структура методології педагогіки вищої школи. Основні підходи у педагогічних дослідженнях. Методологічні принципи педагогіки вищої школи. Поняття методу науково-педагогічного дослідження. Методи емпіричного дослідження. Методи теоретичного дослідження. Методи кількісної обробки результатів дослідження.

Тема 7. Характеристика основних категорій педагогіки вищої школи

Методологічні категорії педагогіки вищої школи. Процесуальні категорії педагогіки вищої школи. Суттєві категорії педагогіки вищої школи.

3. Структура навчальної дисципліни

Денна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	усього го	у тому числі				
		л	пр	лб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7
Кредит 1. Витоки і розвиток вищої освіти України						
Тема 1. Зародження й особливості функціонування високого шкільництва в епоху киево-руської державності та українського Відродження	10	2	2			6
Тема 2. Специфіка розвитку вищої освіти на українських землях наприкінці ХVІІІ – на початку ХХ ст.	10	2	2			6
Тема 3. Особливості розвитку теорії та практики вищої освіти в УРСР	10	2				8
Разом за кредитом 1	30	6	4			20
Кредит 2. Сучасні реалії вищої освіти України						
Тема 4. Вища освіта в незалежній Україні у контексті сучасних євроінтеграційних процесів	15	2	2			11
Тема 5. Вищі українські студії за межами України	15	2	2			11
Разом за кредитом 2	30	4	4			22
Кредит 3. Теорія вищої освіти						
Тема 6. Методологічні основи педагогіки вищої школи	16	4	4			10

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	усь го	у тому числі				
		л	пр	лб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7
Тема 7. Характеристика основних категорій педагогіки вищої школи	14	2	2			10
Разом за кредитом 3	30	6	6			18
Усього годин	90	16	14			60

5. Теми лекційних занять

Денна форма

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Кредит 1. Витоки і розвиток вищої освіти України</i>		
1	Тема 1. Зародження й особливості функціонування високого шкільництва в епоху киево-руської державності та українського Відродження	2
2	Тема 2. Специфіка розвитку вищої освіти на українських землях наприкінці XVIII – на початку XX ст.	2
3	Тема 3. Особливості розвитку теорії та практики вищої освіти в УРСР	2
<i>Кредит 2. Сучасні реалії вищої освіти України</i>		
4	Тема 4. Вища освіта в незалежній Україні у контексті сучасних євроінтеграційних процесів	2
5	Тема 5. Вищі українські студії за межами України	2
<i>Кредит 3. Теорія вищої освіти</i>		
6	Тема 6. Методологічні основи педагогіки вищої школи	2
7	Тема 7. Характеристика основних категорій педагогіки вищої школи	2
Разом:		16

6. Теми практичних занять

Денна форма

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Кредит 1. Витоки і розвиток вищої освіти України</i>		
1	Тема 1. Зародження й особливості функціонування високого шкільництва в епоху киево-руської державності та українського Відродження	2
2	Тема 2. Специфіка розвитку вищої освіти на українських землях наприкінці XVIII – на початку XX ст.	2
<i>Кредит 2. Сучасні реалії вищої освіти України</i>		
3	Тема 4. Вища освіта в незалежній Україні у контексті сучасних євроінтеграційних процесів	2
4	Тема 5. Вищі українські студії за межами України	2
<i>Кредит 3. Теорія вищої освіти</i>		
5	Тема 6. Методологічні основи педагогіки вищої школи	4
6	Тема 7. Характеристика основних категорій педагогіки вищої школи	2
Разом:		14

7. Самостійна робота

Денна форма

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Кредит 1. Витоки і розвиток вищої освіти України</i>		
1	Тема 1. Зародження й особливості функціонування високого шкільництва в епоху києво-руської державності та українського Відродження	6
2	Тема 2. Специфіка розвитку вищої освіти на українських землях наприкінці XVIII – на початку XX ст.	6
3	Тема 3. Особливості розвитку теорії та практики вищої освіти в УРСР	8
<i>Кредит 2. Сучасні реалії вищої освіти України</i>		
4	Тема 4. Вища освіта в незалежній Україні у контексті сучасних євроінтеграційних процесів	11
5	Тема 5. Вищі українські студії за межами України	11
<i>Кредит 3. Теорія вищої освіти</i>		
6	Тема 6. Методологічні основи педагогіки вищої школи	10
7	Тема 7. Характеристика основних категорій педагогіки вищої школи	10
Разом:		60

8. Індивідуальне науково - дослідне завдання

Основне завдання цього виду діяльності: Підготовка індивідуального завдання та його захист шляхом співбесіди забезпечить не лише поглиблення та деталізацію теоретичних знань, отриманих студентами на лекційних та практичних заняттях та в процесі їх самостійної роботи, але й прищеплення практичних умінь та навичок роботи обґрунтовані висновки.

Загальні вимоги до виконання індивідуального завдання:

- самостійність виконання;
- логічність і послідовність викладення матеріалу;
- повнота виконання завдання;
- обґрунтованість висновків;
- використання статистичної інформації та довідкової літератури;
- наявність конкретних пропозицій;
- якість оформлення;
- вміння захищати результати проведеного дослідження.

9. Форми роботи та критерії оцінювання

Рейтинговий контроль знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

ОЦІНКА ECTS	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	залік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79		
D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
E	50-54		
FX	35-49	2 (незадовільно)	Не зараховано

Форми поточного та підсумкового контролю. Комплексна діагностика знань, умінь і навичок студентів із дисципліни здійснюється на основі результатів проведення поточного й підсумкового контролю знань (КР). Поточне оцінювання (індивідуальне, групове і фронтальне опитування, самостійна робота, самоконтроль). Завданням

поточного контролю є систематична перевірка розуміння та засвоєння програмового матеріалу, виконання практичних, лабораторних робіт, уміння самостійно опрацювати тексти, складання конспекту рекомендованої літератури, написання і захист реферату, здатності публічно чи письмово представляти певний матеріал.

Завданням підсумкового контролю (КР, залік) є перевірка глибини засвоєння студентом програмового матеріалу модуля.

Критерії оцінювання відповідей на практичних заняттях:

Студенту виставляється **відмінно**: вільне володіння науковою термінологією, легка орієнтація в тематиці дисципліни та міждисциплінарних зв'язках, творчо-пошуковий підхід під час відповідей із застосуванням позапредметних знань, наведення прикладів, порівняння і аналіз навчального матеріалу, системне бачення предмету.

Студенту виставляється **дуже добре**: добре знання матеріалу, незначні помилки і неточності у відповідях, швидке орієнтування при розв'язанні навчальних завдань, достатньо високий рівень загальної обізнаності з предмету та адаптивності при доборі потрібного матеріалу.

Студенту виставляється **добре**: володіння певним обсягом навчального матеріалу, здатність його аналізувати, використання на достатньому рівні знань та вмінь для формулювання висновків, несуттєві неточності у відповідях.

Студенту виставляється **достатньо**: задовільний рівень знань матеріалу, здатність його аналізувати під керівництвом викладача, розуміння окремих понять, суттєві неточності у відповідях.

Студенту виставляється мінімальний **задовільно**: поверхневе знання змісту тем з дисципліни, труднощі при використанні понятійного апарату, відсутність міцних логічних зв'язків і послідовності у розумінні навчального предмету, відповіді на додаткові запитання майже не розкривають значення і суті матеріалу.

Кількість балів у кінці **семестру** повинна складати від 150 до 300 балів (за 3 кредити), тобто сума балів за виконання усіх завдань.

Відповідний розподіл балів, які отримують студенти за 3 крд.

Поточне тестування та самостійна робота							Накопичувальні бали/ Сума
	Кредит 1		Кредит 2		Кредит 3		
Практичні заняття	T1	T2	T4	T5	T6	T7	300
		10	10	10	10	20	
Самостійна робота (включно контрольні роботи)	80		80		40		
					КР – 30		
Усього	100		100		100		300

10. Засоби діагностики

Засобами діагностики та методами демонстрування результатів навчання є: завдання до практичних занять, завдання для самостійної та індивідуальної роботи

(зокрема есе, реферати), презентації результатів досліджень, тестові завдання, контрольні роботи.

11. Методи навчання

Усний виклад матеріалу: наукова розповідь, спрямована на аналіз фактичного матеріалу з використанням КТ; пояснення, за допомогою якого розкривається сутність певного явища, закону, процесу; проблемне навчання, робота з підручником та додатковими джерелами, ілюстрація (малюнки, схеми, графіки та ін.); презентація лекцій, ділові, рольові, ситуативні ігри; рішення педагогічних задач.

12. Рекомендована література **Базова література**

1. Гладуш В.А., Лисенко Г.І. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія. Д., 2014. 416 с.
2. Ільченко А.М., Шейко С.В. Вища освіта і Болонський процес: навч.-метод. посібник. Полтава, 2014. 316 с.
3. Сірополко С. Історія освіти в Україні. Київ: Наукова думка, 2001. 912 с.
4. Сисоєва С.О., Соколова І.В. Теорія і практика вищої освіти: навч. посібник, 2016. 338 с.
5. Хриков Є.М. Методологія педагогічного дослідження: монографія. Х., 2017. 294 с.

Допоміжна література

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України: Історія. Теорія: Підручник для студентів, аспірантів та молодих викладачів вищих навчальних закладів. К.: Либідь, 1998. 560 с.
2. Бриштан В. Т. Світова та вітчизняна вища школа: історикокультурологічний аспект : навч. посіб. Дніпропетровськ : РВА «Дніпро»-ВАЛ, 2006. 140 с.
3. Васюк О. В. Сопівник І. В. Історія української педагогіки і освіти : навч. посіб.-хрестоматія. Ніжин : ПП Лисенко М.М., 2015. 644 с.
4. Вища освіта в Україні : навч. посіб / за ред. В. Г. Кременя, С. М. Ніколаєнка. К. : Знання, 2005. 327 с.
5. Вища освіта і Болонський процес: підручник / Г. Ф Пономарьова та ін. Х. : ХГПА, 2011. 304 с.
6. Вища освіта України і Болонський процес : навч. посіб. / за ред. В. Г. Кременя. Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2004. 384 с.
7. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : підручник. К. : Центр навч. літ., 2006. 384 с.
8. Задорожна Л.В., Курок О.І., Мосіяшенко В.А. Історія педагогіки України в особах. Київ: Університетська книга, 2015. 266 с.
9. Зайченко І. В. Історія педагогіки : навч. посіб. Київ: Слово, 2008. Т. 2. Школа, освіта і педагогічна думка в Україні. 1032 с.
10. Згуровський М. З. Болонський процес: головні принципи та шляхи структурного реформування вищої освіти України. К. : НТУУ «КПІ», 2006. 544 с.
11. Короткий словник актуальних педагогічних термінів/упоряд. Флегонтова Н. М. Київ: КНУТД, 2013. 55 с.
12. Кравець В. П. Історія української школи і педагогіки : навч. посіб. Тернопіль, 1994. 360 с.
13. Кузьмінський А І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. К., 2011. 486 с.
14. Луговий В. Педагогічна освіта в Україні. К., 1994.
15. Лузан П. Г. , Васюк О.В. Історія педагогіки та освіти в Україні : навч. посіб. К. : ДАККІМ, 2010. 296 с.
16. Любар О. О., Стельмахович М.Г., Федоренко Д.Т. Історія української школи і педагогіки: навч. посіб. К. : Знання, 2003. 450 с.

17. Майборода В. К. Вища педагогічна освіта в Україні: історія, досвід, уроки (1917–1985 рр.) / за ред. В. І. Лугового. К. : Либідь, 1992. 196 с.
18. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. К. : Кондор, 2011.

Інформаційні ресурси

1. <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>. Офіц. сайт ВР України.
2. <http://www.mon.gov.ua/> – Міністерство освіти, науки, молоді та спорту України – офіційний сайт.
3. http://vio.fio.ru/vio_03/cd_site/Articles/art_5_7.htm. Вопросы Интернет образования.
4. www.nbuv.gov.ua – Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.
5. <http://www.library.edu-ua.net/id/485/> – Державна науковопедагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського НАПН України.
6. <http://www.ukrainians-world.org.ua/ukr/peoples/> – Енциклопедія «Українці в освіті»
7. <http://vognutyi.ru/lib/> – колекція електронних книг.
8. <http://enc-dic.com/biography> – бібліографічний словник.
9. <http://enc-dic.com/pedagogics> – педагогічний словник.
10. <http://uk.wikipedia.org/wiki> – Вікіпедія, вільна енциклопедія.
11. www.klex.ru/books/age_psychology/diary.rar – електронна бібліотека праць класиків педагогіки.
12. http://www.rsu.edu.ru/files/e-learning/Shetinina_History/ – електронний навчально-методичний посібник з історії педагогіки